

'Tingeling' of kritisch geluid

Symposium Intelligent testing, Amsterdam

Vorig jaar september verscheen in *De Psycholoog* een artikel waarin de KAIT^{nl}, een nieuwe Nederlandstalige versie van de Kaufman Adolescent and Adult Intelligence test, gepresenteerd en bejubeld werd (Dekker, Mulder & Dekker, 2005). Nou is er altijd wel wat mis met een intelligentietest, niet in het minst omdat het testen van intelligentie omgeven wordt door controverse. Een test al te vrolijk toonzetten is ongeloofwaardig, maar zeer begrijpelijk als je zelf de test hebt gemaakt, vertaald of uitgegeven.

Het symposium *Intelligent testing* op 14 september te Amsterdam, stond in het teken van de door Alan en Nadeen Kaufman ontwikkelde intelligentietests en de Nederlandse bewerking ervan. Met testuitgever PITS als organisator en de Kaufmans als voornaamste sprekers leek het aanvankelijk een nogal commercieel symposium te worden. De koopwaar was mooi uitgesteld. Met een klein koperen belletje werd iedereen erop attent gemaakt dat het programma begon.

De Kaufmans werden geïntroduceerd als de belangrijkste testontwikkelaars van de afgelopen decennia, maar Alan Kaufman nuanceerde dit meteen door zijn expertisegebied af te zetten tegen genees- en sterrenkunde. Ook gaf hij aan hoe controversieel IQ-testen is. Hoewel Kaufman de KAIT prees ten koste van de WAIS (Wechsler Adult Intelligence Scale) was er verder niets dan lof voor zijn leermeester David Wechsler.

Enthousiast werd het, overigens veelbelovende, product aan de man gebracht. De Kaufmans leggen de nadruk op *intelligent testing*, hiermee bedoelen ze zowel een goede test als het intelligent gebruik van de test. Een test moet niet alleen een psychometrisch deugdelijk instrument zijn, maar ook een verantwoorde profielinterpretatie en het verder helpen van een cliënt mogelijk maken. Bij het construeren van de KAIT en de K-SNAP (Kaufman - Short Neuropsychological Assessment Procedure) hebben de Kaufmans zich gebaseerd op de neuropsychologische theorie van Luria en Horn's psychometrische constructen *fluid intelligence* en *crystallized intelligence*. In tegenstelling tot de WAIS zijn de Kaufman-tests gefocust op intelligentieprocessen en – in Piagetiaanse termen – meer gericht op formeel operationeel dan op visuomotor-functioneren. Verder zijn KAIT en K-SNAP theoretisch meer up to date en psychometrisch stevig onderbouwd. Nadeen Kaufman legde aan de hand van een casus uit hoe een opvallend patroon van scores inzicht kan geven in het functioneren en de vaardigheden van een cliënt.

De charmante Kaufmans hadden de zaal op hun hand. Het publiek – waarschijnlijk grotendeels klinici – reageerde instemmend zodra het belang van een gebalanceerde profielinterpretatie werd benadrukt. Toch waren er vragen over de klinische toepasbaarheid van de test. Geven fluid en crystallized intelligence relevante aanvullende informatie bij een schizofreniepatiënt? En

hebben neuropsychologen niet genoeg geavanceerde instrumenten ter beschikking? Het ligt er aan wat je als behandelaar wilt weten.

Tingeling, vervolgde het programma. Neuropsychologe Jacqueline Mulder, verantwoordelijk voor de Nederlandstalige bewerking van de tests, vertelde lovend over het normeringsonderzoek (zie Dekker, Mulder & Dekker, 2005). De COTAN-beoordeling geeft haar grotendeels gelijk, maar enige kritische zelfreflectie zou niet misplaatst geweest zijn. Ook was ze erg te spreken over de neuropsychologische toepasbaarheid van haar eigen test. Haar casus van een man met geheugenproblemen was illustratief, maar veel ervaring bij het interpreteren van de testresultaten is wel gewenst en bij het diagnosticeren is aanvullend onderzoek nodig. Het publiek was daarom benieuwd naar de toegevoegde waarde van de tests. Volgens Mulder is dit een verduidelijkende waarde.

Enkele kritische noten slopen de majeurstemming in. Psychometricus Peter Tellegen benadrukte dat de waarde van een test gebaat is bij inzicht in de beperkingen, want een test is nooit perfect. Hij was daarom te spreken over het vertrouwen dat de organisatie toonde door hem uit te nodigen: 'Het is uniek dat iemand uitgenodigd is om met een kritische blik te kijken naar de test die in de belangstelling staat.' Tellegen vergeleek de psychometrische kwaliteit van de KAIT, de WAIS-III en de GIT2 (Groninger intelligentietest 2). Qua normering en hoeveelheid onderzoek kwam de KAIT als beste uit de bus. De betrouwbaarheden waren voor alledrie de tests hoog. De onderlinge validiteit was een stuk lager, maar voldoende. Toch kan men volgens Tellegen niet zeggen dat men 'het IQ' meet, want scoreverschillen van tien IQ-punten tussen de drie tests zijn heel normaal. En omdat het slechts een getalletje is dat uit die bepaalde test komt op dat bepaalde moment, kan er geen valide selectie of classificatie plaatsvinden. De gebrekkige begripsvaliditeit bij meting van intelligentie blijft een dissonant.

Hoogleraar en neuropsychologe Anke Bouma gaf een gewogen oordeel over het nut van de KAIT en de K-SNAP in de neuropsychologische diagnostiek. Volgens Bouma maakt het meten van de actuele vermogens op de KAIT het mogelijk uitspraken te doen over het functioneren van de cliënt in het dagelijks leven. Een afwijking kan vastgesteld worden als fluid en crystallized intelligence significant van elkaar verschillen en als er ver van de norm wordt afgeweken. Er kan echter weinig gezegd worden over hoe en waarom er een verandering is opgetreden in de vermogens van de cliënt. Sensitiviteit, specificiteit en discriminerend vermogen van de tests zijn nog niet vastgesteld. Bouma concludeerde dat de KAIT hypothesevormend en toetsend gebruikt kan worden in klinische setting, maar dat de neuropsychologische bruikbaarheid, hoewel zeker aanwezig, zich nog moet bewijzen.

Hoewel arbeids- en organisatiepsycholoog Arne Evers niet

Floor van Alphen

over de KAIT sprak, was zijn bijdrage toch relevant in het kader van de polemiek rondom cultuurvrij testen. In de personeelselectie worden, op basis van de scores op cognitieve-capaciteitentests, autochtonen vaker geselecteerd voor een baan dan allochtonen. Evers heeft onderzocht of hier bias tussen etnische groepen optreedt. Dat blijkt niet zo te zijn: de tests meten hetzelfde bij allochtonen en autochtonen en hebben in beide groepen dezelfde voorspellende waarde. Volgens Evers dient de validiteit van deze selectieprocedure behouden te worden, ook al worden allochtonen zo minder geselecteerd. Peter Tellegen benadrukte echter dat het gebruik van Nederlandse tests bij immigranten verkeerd is. Tests moeten namelijk rekening houden met verschillende culturele achtergronden. Eerder gaf Alan Kaufman al aan dat de KAIT wel onafhankelijk is van scholing, maar net als zijn voorgangers niet onafhankelijk van cultuur. Dat er geen cultuurvrije tests zijn, maakt het helpen van de allochtone cliënt vooralsnog ingewikkelder.

Hoewel er op het symposium ruimte was gecreëerd voor psychometrische en praktische kritiek, bleek het uiteindelijk toch neer te komen op het aanprijzen van het nieuwe product. In

de afsluitende paneldiscussie was Alan Kaufman lang aan het woord. Hij presenteerde zijn test met de ene na de andere leuke anekdote. Bescheiden kanttekeningen als 'alle tests hebben sterke en zwakke punten' en 'de tests vervangen elkaar niet maar zijn complementair' werden gemaakt. Maar 'niemand zegt *my test is the best*' gaat Kaufman te ver. Zijn komische maar gemeende commentaar: 'wait a second, I think my test is the best!' De genuanceerde toon wordt overstemd door vrolijk klokkenspel.

Het publiek en ondergetekende is echter zoveel duidelijk: we hebben er weer een instrument bij ter verrijking van het diagnostisch instrumentarium, maar een vervanging is het niet.

F. van Alphen, BSc is student Algemene Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam. Zij is tevens stagiaire bij de redactie van *De Psycholoog*.

Literatuur

Dekker, R., Mulder, J.L. & Dekker, P.H. (2005). De Nederlandstalige Kaufman Adolescent and Adult Intelligence Test. *De Psycholoog*, 9, 451-457.